

Recenzja

F. MÜLLER. 2004. **Verbreitungsatlas der Moose Sachsens**. 309 str., 5 ryc., 80 wielobarwnych fotografii, 717 kolorowych map zasięgowych. Lutra Verlags- und Vertriebsgesellschaft b. R., Tauer. Cena: 22,00 €. ISBN 3-936412-02-2.

Saksonia jest jednym z mniejszych krajów związkowych Niemiec, zajmującym obszar o powierzchni 18337 km², a jej głównymi miastami są stolica Drezno oraz Lipsk. Na wschodzie graniczy z Polską na Nysie Łużyckiej, a na południowym-wschodzie z Republiką Czeską wzdłuż głównego pasma Rudaw. Zajmuje ona środkowo-wschodnie tereny górzyste i wyżynne Niemiec i jedynie na północnym-zachodzie w rejonie Lipska łagodnie opada ku Nizinie Niemieckiej. Podstawowe dane na temat położenia, geologii, klimatu, gleb, hydrografii i podziału fizjograficznego tego landu przedstawione są w krótkiej formie w części wstępnej omawianej książki.

Saksonię nie bez racji można określić mianem kolebki nie tylko niemieckiej, a faktycznie europejskiej i światowej briologii. Tu bowiem w Chemnitz i Lipsku żył i pracował J. Hedwig (1730–1799), który kładł podwaliny pod nowoczesną naukę o mszakach i całkowicie zasłużył na miano briologicznego Linneusza. W Lipsku działał i publikował suplementy do hedwigowskiego *Species muscorum frondosorum* jego najwybitniejszy uczeń Ch. Schwägrichen (1775–1853), a w Dreźnie wydawał swoje słynne eksykaty europejskich kryptogamów L. Rabenhorst (1806–1881). Gdy do tych gwiazd pierwszej wielkości dodać nazwiska J. C. D. Schrebera, J. Rölla, F. Stephaniego, W. Mönkemeyera, H. Reimersa, E. Stollego i A. Schadego, trudno doprawdy znaleźć w świecie obszar, na którym koncentrowały się działania tylu wielkich i sławnych briologów. Nic więc dziwnego, że Saksonia ma jedną z najlepiej zbadanych brioflor wśród krajów związkowych Niemiec, a omawiany atlas jest syntetycznym opracowaniem, podsumowującym całą wiedzę odnośnie do rozmieszczenia geograficznego mszaków na tym obszarze. Chociaż autorstwo tego dzieła jest formalnie przypisane F. Müllerowi, który podjął się ogromnego trudu zrewidowania i zestawienia około 172 tysięcy danych zgromadzonych w zielnikach i w literaturze, to w ich gromadzeniu wzięło udział ponad stu saksońskich botaników. Sam autor prowadził od wielu lat intensywne badania florystyczne w Saksonii i w ostatniej dekadzie sam odkrył ponad 30 nowych dla tego obszaru gatunków.

Brioflora Saksonii jest wyjątkowo bogata i obejmuje 713 taksonów, w tym 525 gatunków, 18 odmian i 1 podgatunek mchów, 164 gatunki i 3 odmiany wątrobowców i 2 gatunki glików. Ponadto 15 gatunków mchów i 5 wątrobowców zostało wykreślonych z flory jako błędnie podanych. Wszystkie taksony są zestawione w porządku alfabetycznym i opatrzone obszernymi komentarzami dotyczącymi lokalnego rozmieszczenia, ekologii i zagrożeń, a w przypadku rzadkich i szczególnie narażonych gatunków cytowane są konkretne okazy zielnikowe z wszystkich stanowisk. Wykazowi taksonów towarzyszą wielobarwne mapy rozmieszczenia wykonane techniką kartogramu w siatce kwadrantów o boku jednej minuty. Każdy takson skartowany jest w trzech przedziałach czasowych: do 1899 r., w latach 1900–1979 i po 1980 r., a dla każdego okresu zastosowano inne sygnatury. W przypadku bardzo rzadkich gatunków zastosowany został dodatkowy system kartowania w ćwiartkach kwadrantów.

Wykaz taksonów i atlas rozmieszczenia poprzedzone są krótkim wstępem, w którym omówiona jest metodyka kartowania i gromadzenia danych, krótki rys historii badań mszaków i warunków naturalnych Saksonii oraz przegląd najważniejszych siedlisk i biotopów zajmowanych przez mszaki. Prawdziwa uczta dla oczu czeka czytelnika w części końcowej, zawierającej wspaniałe wielobarwne zdjęcia 80 gatunków mszaków. Książkę zamyka wykaz najważniejszych synonimów nazw akceptowanych taksonów.

Atlas mszaków Saksonii jest znakomitym osiągnięciem kartograficznym i może stanowić wzór dla podobnych opracowań. Jakże często do rąk botaników trafiają rozmaite atlasy rozmieszczenia roślin, które praktycznie poza mapami rozmieszczenia nie zawierają żadnego lub bardzo mizerny komentarz odnośnie do kartowanych gatunków. Tu zainteresowany czytelnik znajdzie potężną dawkę informacji o każdym taksonie, a niezwykle cenna jest publikowana dokumentacja dla rzadkich gatunków. Niekiedy można mieć oczywiście odmienne zdanie co do ujęć taksonomicznych, można kwestionować niektóre rozwiązania nomenklatoryczne, ale które dzieło jest idealne i wolne od jakichkolwiek uchybień? — RYSZARD OCHYRA, ul. Fryderyka Zolla 39, 30-898 Kraków, Polska.